ڕایەڵەکانی پەیوەندی لە شیعری "وروژان" ی "سلام محەمـــــەد"دا

عەلی شیخ عومەر

"وروژان" 1 ناوی یەکێکە لە هۆنراوە دیارەکانی (سەلام محەمەد)ی شاعیر، ئەم هۆنراوەیە بێ لە ناوبڕە، بەیەك نەفس نووسراوە، چیرۆك ئامێزە، دووسەدوچواردە دێڕە، ئەم شیعرە، لە ساڵی (1988) دا نووسراوە، بێ گومانی ساغبوونەوەی بەهرەو تواناو سەلیقەی شاعیر پەیوەستە بە دەوڵەمەندی ئەزموونی شیعری و بە بەرهەمهێنانی دەقی زیندوو، بەم کردەوەیەش ڕاساندنی ناسنامەیەك ئاشکرادەکات، داکۆکی لە مانەوە دەکات، هەڵبەت بە نووسینەوەی فەزای مێژووییەك، پەیوەندییەکی تێکمە دادەمەزرێنێت لە گوزارشتکردنی خەیاڵ، هەستەکانی نامۆبوون، دوانەی جەمسەرەکانی ئێستاو ئایندە، ڕایەڵەکانی خەون و ئومێد، دیاردەکانی شکستی، خەمەکانی هەندران، قۆناغ و ترسی ئەو پلیکانەی چۆن پێیدا سەردەکەوێت، چۆنیش پێیدا دێتە خوارێ، گەشتێکە دەرچوون تێیدا و گەڕانەوە بۆ سەر هەمان پلیکان و قۆناغ، یەکێکە لەو تەنگژە ئەنتۆلۆژییانەی شاعیر هەوڵی بێووچانی لەتەکدا دەدات، تابتوانێ هاوکێشەیەك بدۆزێتەوە، خۆی تێدا بەرجەستەبکات، قۆناغی جەمسەرەکانی ونبوون و دۆزینەوە، لەسەر چەند ئاستی جیاوازدا کاری خۆیان دەکەن، ونبوون لەتەك خۆیدا یان گەڕانەوە بۆ پلیکانە سەراتاییەکانی قۆناغی ژیانی هەرزەکاری، یەکەم بەرکەوتەکانی لەگەڵ ڕەگەزیی مێینە، بەرکەوتن لەتەك یەکەم ئەزموونی دڵداری، ژیانی تاراووگە و بازدان و پێکوتان، گەمەکردن لە نێو دوو جیهاندا، لە نێو دوو چەمکدا، چەمکی نۆستالۆژیاو چەمکی نامۆبوون، دەرهاویشتەکانی پێکهاتەی زمانی دەقی شیعری، بەرکەوتنێك لە ئاست پەیوەندی نیوان ناوەوە و دەرەوەی دەقەکەدا ئاشکرادەکات، هەڵبەت شاعیر پێداگرە لە پێدراوەکانی دەقی بەردەستدا و پەخشکردنی وێنەیەکی گەوهەری، لە دابەشکردنی بەسەر جومگەکانی گوتاری شیعریدا، پێشگرە لە بەرهەمهێنانی دەقێك کە پابەندە بە هەموو ئەو ڕەهەندانەی کە پێکهاتەی وێنە سەرەکییەکە لەپاڵ پێشهاتەکانی تردا بەراوورد دەکات، بەمەش کردەی ڕووماڵکردنێك ئەنجامدەدات, ئاوێتەکردن و ئاخەنین و گێڕانەوە، قەبارەی جیاواز وەردەگرێت، ئەم تێکەڵکردنە هەوێنی چەمکی دووبارە بوونەوەی شوێنکاتی پوکێنەر فەراهەمدەکات، لێرەشەوە دەستەمۆنەکردنی چرکەساتێ دێت، بکەر

ڕووداوی تێدا بەرجەستەناکات، تەنیا لە خولگەکانی خواست و خەون دا دەخولێتەوە، هاوکات لەگەڵ هەر گەشتێکدا بە نێو دەهالیزەکانی دەروونەدا، بەرکەوتنێك ئەنجامدەدات، حیرسێك، لێکەوتنێك، خورپەیەك، هەڵچونێك، خەمێك دەکولێنێتەوە، خەیاڵێك ڕەنگ ڕێژدەکات، جێکەوتی هەر ڕەنگ وبەرکەوتنێك، سێبەری ژانوژێی وروژانێکی لێدەکەوێتەوە، دەمکرانەوەی ڕەهەندەکانی وروژان، شاعیر بە دەروویەك، کلیلێك گووتاری هێنراوەکەی پێدەکاتەوە، لە ئاستی نەوتراوەکاندا پردێکی دامەزراندووە، ناوەوەی دەق دەگەیەنێت بە دەرەوەی دەق، لە هەمان کاتدا، خودی بەرکاری لکاندووە بە دەرەوەی بکەر، لە ئاستێکی دیکەدا، خود وەك بەرکارێك، توانیویەتی ئەو جیاوازییانە دەرخات، دوو جیهان، دوو چەمك، دوو کەڵچەر بەراوورد بکات، وروژان کردەی ناسنامەیەکە، پەیوەندییەکی پێچەوانەی لەتەك ئەو دەرکەوتانەی دەرەوەی خۆیدا هەیە، واتا بە گوێرەی دەرەوە، یان ئەوی بەرامبەردا، خودی بەرکار چەند بیەوێت خۆی بگۆڕێتەوە، ئەوەندە زیاتر لە دەستدەچێت، چەند بەرکار بکرێتەوە بە ڕووی بەکەری دەرەوەدا، پتر دێتەوە یەك، ماکی تامەزرۆبوون، ئامبازەکانی بەیەکگەیشتن پتەوتردەکات، بە دیوێکی تردا، وروژان دەلالەتە لەسەر کردارێك، هەوڵێکە لە تانوپۆی دابڕاندا بۆشاییەك قووتدەکاتەوە، کردەی پرکردنەوە دەخوازێت، ترسێکە دەیەوێت بگەڕێتەوە بۆ ئامێزی دڵنەوایی، خودی وروژان ئاشکرابوونی حەزو خەونێکی قووڵە لە دنیاییەك، شوێنی تیکەڵبوون تێدا بە هەڵواسراوی دەمێنێتەوە، تەنگەژەیەکی ئەنتۆلۆژییە، مانەوە تێدا لەرزۆکە، سیحری ژووان و بەیەکگەیشتن، وەڵامدەرەوەی ئەو پرسیارانەیە، تەنیایی لە تەکیدا سەرەتاتکێ دەکات، (سەلام محەمەد)ی شاعیر لە گێژنەی هاوکێشەیەکدایە، دەیەوێت وەك مروڤ خۆی تێدا بدۆزێتەوە، هەڵهاتن نیە لە تێراندن، لە قەیرانی دەروونی، بەڵکو ڕووبەڕووبوونەوەی ماهییەتی چەقی بازنەیەکە، بە هیچ شێوازێك دەرچوون قەبووڵناکات، دەکرێ لە دونیای شاعیردا، ڕۆچوون بەنێو دونیای نووسینی دەقی شیعری ، ئاشنابوونێك لەگەڵ ڕەهەند و دەرهاویشتەکانی وروژاندا فەراهەمبکات، لەگەڵ بارگاوی بوونی خەیاڵ دا، هاوشانییەك بەرجەستە بکات، ئەمەش لە چەند جۆرە پەیوەندی و بەرکەوتنی دەماودەمدا لە ناوکۆی دەقدا دەردەکەوێت، لە مونتاژکردنی چەند گرتەیەکی فرە ڕەهەند دا خۆی نمایش دەکات.

1 ـــ پەیوەندی بنەرەتی یاخود ڕەسەن

ویستگەی یەکەمی وروژاندن

ـِ” ئەوەی لە شوێنێك دەکەوێ لە شوێنێکی دیکە هەڵدەسێتەوە ئەمەش قانونی ژیانە” 2

هۆنراوەكە
چیت بۆ بنووسم ..
دەریایی ئارام هەدادانی پێكەوتووە
بوومەتە جێگەلەیەكی باریك
سەرتاسەری كەنارەكانی ئازاری سوور و سپین
باڵایان لە باڵای دار چنار درێژترە
نە ڕۆژ نە شەو لە یادم دەرناچێت
سۆراغت دەكەم و لێت دەپرسم
بەڵام چیت بۆ بنووسم
ئەگەر باسی زەردەپەڕ و گزنگت بۆ بكەم
تۆ خۆت فریشتەی هەتاونشینی
ئاوی نەرمە پێووشەت ..
بەسەر ئاگری هەناسەمدا دەبارێت
دەزانم جوانی تۆ
لە چوارچێوەی وشەدا دەستەمۆ نابیت
بەڵام چی بكەم

لە دەسپێكەوە خەسڵەتی داگەرانمان لە دۆزینەوەی پەیوەندیی ئێمەوەیە بەخوێندنەوەی دەق، لە چیی كۆماندەكاتەوە، لە كێیەوە، لە چ خاڵێك بەیەكدەگەین، بپرسین: تا چ ئاستێ زمانی دەق دەتوانێ وێنەی شیعری بجوڵێنێ، پێ بە پێستی مانا هەڵگرێ، مەبەست بپێكێ تا بتوانێ فاكتەرەكانی حەز و یەقدانەوەی هەستەكانی نامۆبوون برێك لە ڕەنگەكانی گرژی و ڕایەڵەكانی دڵەڕاوكێ بخاتە سەر بونیادی شیعرەكەی، حاتم صگر گووتەنی “شیعر لە كۆی مەراسیم و خەونەكاندا، پێكهاتووە لە هەڵقورتاندنی حەز و گرژی، لە یەكەمدا، كرداری گەیاندنی هێمایە، گێڕەرەوەی گشت كردەوە مرۆییەكانە، بەڵام خەون ململانی حەزو واقیعە”3 شیعری وروژان وەك دەقێكی سەركەوتوو لەسەر پێدراوەكانی حەزو واقیع دامەزراوە، بە ئاراستەیەك خود لە ناوەوە كاردەكات، ڕێگای بەركەوتن لەگەڵ كۆمەڵێك شت دەكات پێلینكردنیان بار قورسییەكی فرە ئاراستەیە، دژوارە لە ناجێگری و لە ئۆقرگرتن، ئەمەش گرێدراوە بە گەلێك فاكتەر و جووڵەوە، هەڵدەكشێت و دادەكشێت، گرژ دەبێت و خاودەبێتەوە، بەجۆرێك نازانێت لە كوێیەوە دەستپێبكات، چیی بنووسێت، ئەوەی بۆی دەنوسێت، چ كاردانەوەیەكی لەلا دروست دەبێت، قەیرانێكە، خەمێكی ئەبەدییە، خۆشنوودە بەوەی پەیوەندییەك هەڵدەگرێت، هەمان خەم و حەزو گرژی بەرهەمدەهێنێتەوە، لە هۆنراوەكەدا دەسپێكی “چیت بۆ بنووسم” لوتكەی تراژیدیایەكە، گرێبەستی خەون واقیع، مەراسیمەكانی لێكترازان واژوو دەكەن، گوێزانەوە لە داخوازییەوە بۆ سكاڵا، لە خەیاڵ و خەونەوە بۆ

پێدراوەکانی واقیع ترسێك لە ئێستایی ئامادەدا دەخاتەوە، لە منی قسەکەری شاعیردا، دەنگێ بۆ کەسێك بەرزدەکاتەوە، لاسەنگییەك پیادە دەکات، لە چەندین گۆشەنیگاوە، جیاوازییەکان زەقدەکاتەوە، نەگەیشتنی دەنگی ڕاستەوخۆ بۆ کەسی نائامادە، ڕێگا خۆشکەرێکە بۆ دەربڕین و وێناکردنی حەزێك، خەمێك، بە زمانی مۆنۆلۆژ گوزارشتی لێدەکات، زۆر خاکییانە سروشت ئامێز ئاوێزانی خەیاڵی دەکات، بە بەستن و تێکمەکردنی جومگەکانی ئەو پەیوەندییە بە کردەی بەراوورد کرانەوەیك بە چەمکی هاودژەکان دەبخشێت، مانا دروست دەکات، پرسیار دەورژێنێ، گەر لە پەیوەندی ئەویندارییدا، چاوەڕوانی و خەمی بەیەك نەگەیشتن، بە مەبەستی خواستراو، قەوارەیەکی لە خۆی گەورەتری وەرگرتبێ، لە ئەگەرکانی شاردنەوە و نەدرکاندن لە کۆنەستی شاعیردا، بە دەریایەك ئاماژەی بۆ کرابێ ئەوا لە ئیستای نووسینی دەقدا، پێڵێنان مەدلوولێکە بۆ بچووککردنەوەی داواکانی نەست، بەدیهێنانی مافە سەرەتاییەکانی تاکە، لە گوزارشتکردندا جێگەلەیەکی باریکە، بارامتەی زرم و هێزی دەریایەکی پان و بەرینە، واتا لە پشت ئەو پێڵێنانە بەکردەیی لە نێوان دوالیزمەی دەرخستن و شارانەوەدا، قەیرانی بێدەسەڵاتییەك ئاشکرادەکات، زاڵبوونی دەنگی ناوەوەی خەیاڵ بەرانبەر بە پووکانەوەی دەنگی دەرەرەوە، دەنگی بیستراو لە پاژێك زیاتر نییە، بە جێگەلە ئاماژەی بۆ کراوە، لە چاو دەنگ و زرمەی ناوەخن، کە دەریا ئاسا بە شاراوەی خودی مۆنۆپۆل کردووە، چی لەوە دژوارترو قورسترە، دەریایەك خەم و خەیاڵی عەشقێك هەڵگرێ، جێگەلەیەك جێگرەوەی بێت و پارادۆکسی فەراهەمبکات، نەتوانێ دەنگ و تورەبوونی ناوەوە بگەیەنێ بە دەرەوە، گەر پەیوەندی دەسەڵاتی ئەوینداری نەبێ، بە چ ڕێسایەك جێگەلەیەکی باریك، دەتوانێ قەربووی دەریایەکی پان و بەرین بکات، گەر تێزی نامۆبوون نەبێت، چۆن لە نێوان نامۆبوون و ئازادییدا، ئەو پەیوەندی پێچەوانەیە مەودای ئەو جیاوازییە دەرسکێنێ، ئەی ئەوە جیاوازییەکان نییە، فاکتەرەکانی مانەوەی ئەو پەیوەندییە دەپارێزن، لە هەمان کاتدا لە ڕێگای کلێنەکانەوە دەقی شیعری بە زیندووی دەهێڵێنەوە، دکتۆر کەمال ئەبوو دیب دەربارەی تیۆری کلێنەوە دەڵێت " تیوری کەلێن یاخود مەودای پەشێوی، یان گرژی شیعرییەت دادەهێنێ هەر چەندە رادە و توندوتیژی پشێوی و گرژیشی زیاد بکات، ئەوا کاریگەرییە شیعرییەکەی پتر دەبێت و گەشەی زیاتربە خۆیەوە دەبینێ"4 ، گەر کەلێن و گرژییەکان دەقی شیعری لە ئاست نەگووتراودا، فاکتەرێك بن بۆ دەرخستنی میکانیزمی ئەو پەیوەندییە، ئەوا شاعیر بە ناچاری ڕوونکردنەوەیەك ڕادەستدەکات، تێدا ئەوە ئاشکرا دەکات، کە بە هیچ کلوجێ ناتوانێ رزگاری بێت،

دەربازبوون تێدا مەحاڵە، هەر جوڵەیەکی دەرکی بە ئاراستەی ئەوی بەرانبەر، گەر وەك جێگەلەیەکیش بچووك بێت، لە کۆتادا هەر دەگەڕێتەوە بۆ کەنارەکانی ناوەوە بۆ دەریا، لە ناوەخندا لە خەیاڵدا شاعیر، لێکچواندنێکی فەراهەم کردوە ئەوی بەرامبەری بە دەریایەك هەژمار کردوە، خود تێدا نغرۆ بووە، هەر هەوڵدانێك بۆ گێڕانەوەی ئازادییەکان، یان بە ئازارەکانی دڵشکاندن و خوین بەربوونی ئەو پەیوەندییە کۆتایی دێت، دەمرێت، یان بە ئازارەکانی ڕادەستبوون و خۆ سڕینەوە دەبڕێتەوە، دیوی یەکەم دەنگ و زەنای شۆڕشێکە، دژ بە ناوەوەی خودی لە دەستچووە، دەنگی نارەزای تێدا بەرز بووەتەوە، توورەبوونێکە هەوڵی گێڕانەوەی خودی لەدەستچوو دەدات، کە ئارامی لەدەستداوە و تێکیداوە بەڕەنگی سوور ئاماژەی بۆ کراوە، بەدیوی دووهەمدا دەرئەنجامێکە، دەمکوتکردن و خنکاندنی ئەو دەنگە دەرگیرەی ناو خودە، گەڕانەوەی هێوربوونێکە، ڕادەستبوون بەدوای خۆیدا دەهێنێ، کە لە ڕەنگی سپیدا یەقیداوەتەوە، لە پووچگەرایدا تراژیدیایەك پێادە دەکات، خەسڵەتی هەڵڵاتن ڕەتدەکاتەوە، چۆن هەڵبێت و جیابێتەوە، ئەم بە پێدراوەکانی خەیاڵ، داکەوتە ڕەقەکانی تەنیای خۆی نەرم دەکات، خەونەکانی پێ ئاودەدات، خەیاڵ بە پێوەرێك بووە بە ئامرازی ئاشتبوونەوە، چەند لە زەمینەی ناخیدا بە قووڵی ڕەگی داکوتیوە، بە هەمان ڕادە درێژی ئەو پەیوەندییە لە دەرەوەدا ڕەنگی داوەتەوە، درێژییەکە تەنیا کاییەك نییە، وێنەی دار چنارێك نییە، دیدەی پێکاتەوە، بەڵکو بووە بە پەیامێکی یادەوەری، لە نائامادەییشدا ڕۆڵی ئامادەبوون دەگێڕێت، بەقەد ئەوەی لەبەر چاو نییە بەقەد ئەوە لە یادوەرییدایە، بەمەش ڕۆنانی شوێنکاتێك دیسپلین دەکات، ئەو تەقڵێڕژانە ڕەتدەکاتەوە کە شەو دەدات بەدەم ڕۆژەوە، بە پەیوەندییەکی ڕۆحییەوە پەیوەندییەکی فیزیکی دەسڕێتەوە، یان جیاوازیان ناهێڵێت، لە یادکردنەوەی بەردەوامیدا، شوێنکاتی فەلسەفی دەکاتە لابەری شوێنکاتی فیزیکی، لە گێژنەی کاڵبوونەوە و هەستکردن بە نەماندا، یان نزیکبوونەوەی مەودای پێوەرکانی شوێنکات لە نەبوونی گۆڕان و هەبوونی ڕووداودا، چاوێك بەم پەیوەندییەدا دەگێڕێتەوە، سەر لە داڕشتنەوە و دیاریکردنی پێگەی خۆی دەرناکات، لەم لووتکەی کەنارکەوتنەدا خەمبارترین پرسیاری بۆ وەڵام بەرزدەکاتەوە، پرسیاری دوو دنیا، پرسیارەکە لەوەدا کورت نابێتەوە، لێی بپرسێت و سۆراغی بکات، بەڵکو لە دۆزینەوەی ڕایەڵەکانی گومانێکە، سێبەرێکە، پاشکۆیەکە لکاوە بە ئەوی لوغزەوە، بە سیحری ئەو هێزە نەزانراوەی کە ئاوەز سێبەر ئاسا پرسیاری لێدەکات، دێیش بۆ وەڵام بۆشاییەکی تراژیدی بەدوای خۆیدا بەکێش دەکات، وەك پاشکۆیەك لە کۆیەوە دەستپێبکات،

چی بنوس□ت، هەرگیز پاشک□ ناب□تە دەستپ□ك، پەیوەندییەکە کراوەیە □ەهایە، سەر د□□ دیار نییە تا بگات بە ک□تا د□□، (سەلام محەمەد)ی شاعیر، لە □□گای چەمکی هاودژەکانەوە، زیرەکانە لە و□نەیەکی پان□رامیدا هەند□ دەرگای داگەرانمان ب□ وا□ا دەکات، تا □□بچینە ن□و دیوە شاراوەکانی دەقی کراوەی بەرهەمهاتوو، " لە دەقی کراوەدا پیت دەمانبات ب□ وشە، وشە ب□ □ستە، □ستە ب□ ناوک□یی، لەو□ەوە ب□ دەق، دواجار ب□ دەق□کی تردەمانبات " 5، ل□رەوە شاعیر، لە □□گای پەردە لادان لە شوناس□، خ□ی باس لە ناسنامەی ئەوی بەرامبەر دەکات، و□نەیەکی ناسکی سروشت دەکاتە خوازەیەك، ئەوی بەرامبەرمان پ□دەناس□ن□ت، ناسنامەی خ□یشی ئاشکرادەکات، باس جیاوازییەکانی خ□ی و ئەوی بەرامبەر دەکات، لە ئاست□کی فراوانتردا، باسی جیاوازییەکانی دوو دونیاو دوو کەلتوریی جیاوازمان ب□ دەکات، شاعیر بە دواندنی ئەوی بەرامبەر، بە ش□وەیەکی ر□مانسیانە، □استەوخ□ لە شاردنەوەی رق□کی پیر□ز، رقی ئەوین□کی توورەبوو، پەردەپ□شییەك فەراهەمدەکات، کردەی ئەوین خ□ی لە خ□یدا شاردنەوەی رقە، دیوە ئەر□نییەکەی رقە، ئەوە بایەخ و بە دواچوونە، دوانەی ئەوین و رەق بەیەکەوە گر□دەدات و یەکتری تەواو دەکەن، هەر بە پ□ل□نانی شاعیر خ□ی، پ□شتر ئاماژەمان ب□ کرد، چ□ن سەرجەم کەنارەکانی ئازار ب□ گ□□انەوەی خودی لەدەستچوو، دەنگی نارەزایی بەرزدەکاتەوە، بە □ەنگی سوور ئاراوی ب□ دەگر□تەوە، □ەنگی سپیش دەکاتە خنکاندنی ئەو دەنگە دەرگیرەی ناو خود، بە □ادەستبوونی دەسپ□ر□، ئەوا ل□رەشدا، هەمان و□نە، ئاودیو دەکاتە دەرەوەی فاکتەکانی خودی لەدەستچوو، گرتەیەکی سروشت دەکاتە پا□پشت، پاکانە ب□ خ□ی دەکات لەناو خود دوانەی سوور و سپی، یاخیبوون و □ادەستبوون یەکتری تەواو دەکەن، لە دەرەوە، لە سروشت، دوانەی زەردەپە□و گزنگ وەك ئاماژەیەك بە ئەوروپا و بە زیدی شاعیر لە □□ژهە□اتدا، ئەو□ و ئ□رە، رق و ئەوین، خەیا□ و واقیع، میکانیزمی پەیوەندییەك دەخەنە گە□، ناسنامەکان یەکتری تەواو دەکەن، جگە لە خەیا□ لە پ□دراوەکانی واقیع، سەنتەر□ك نییە دوو دنیای جیاواز ک□بکاتەوە، سەرەتاو ک□تا بەیەك بگەیەن□، گزنگ و زەردەپەر دوو دیوی هاودژ، دادە□□ژن (سەلام محەمەد) چەند بیەو□ت لە ئەوی ب□گانە نزیك ب□تەوە، لە خ□ی دوور دەکەو□تەوە، چەند لە ژ□ر فشارەکانی ئەوینی س□فیدا، ب□ی دابەز□، خ□ی وەك گوناهبار□ك سەیربکات، ئەوی بەرامبەر بەرز دەب□تەوە، تا لە ب□گەردییدا دەیگەیەن□تە ئاستی فریشتە، چەند مەحا□ە مر□ڤ بگا بە فریشتە، بەهەمان ش□وە مەحا□ە ئەم□ك تا سەر ئ□سك بەستراوب□ بە توخوب و دابو نەر□تی □□ژهە□اتەوە، بە سووتان و گزنگی ئەوین□کی □□حییەوە بگات بە ئەوی

ڕۆژئاوایی، ئەمەش لەگەڵ ئەو پێناسەیەدا یەکدەگرێتەوە، کە دەڵێت ” هیچ ئەوینێك بوونی نییە جگە لە ئەوینی مەحاڵ ” هەڵبەت مەحاڵ هەمیشە ئەگەرەکانی گومان بە دوای خۆیدا دەهێنێ، ئەمەش لەگەل ڕۆحی هونەری شاعیراندا یەکدێتەوە، نادڵنیایی لێدەکەوێتەوە، نادڵنیایی نەبی شیعر نابێ، هەر دەربارەی ئەو گومانانە، بەختیار عەلی دەڵێت ” پاکبوونەوە لەو گومانانە پاکبوونەوەیە لە ڕیشەکانی هونەر، خۆی هونەر نائارامییەکی هەمیشەیی و نائارامییەکی بەردەوامە”6 شاعیر لە شوێنکی تردا، ئاماژە بۆ دڵدارەکەی دەکات، دەڵێت “تۆ خۆت فریشتەی هەتاونیشینی” لێرەدا بۆ گێڕانەوە و هەڵوربوونەوەی ڕۆحی هەڵچوو، خەسڵەت دەخاتە پێش ئاماژەوە، وەك رزگارکەرێك ئاماژەی بۆ دەکات، خەسڵەتی میهرەبانی دەبێتە دەرچەیەك، ئەوە متمانەی کویرانەی ئەوینە، تام و کام و لەزەت و سیحری ژووانە، کۆتا چاوەڕوانییە بۆشاییەکانی نێوان مردن و ژیان، ڕۆح و جەستە، ئاو و ئاگر، لەیەکتر نزیکدەکەنەوە بەیەکیان دەگەیەنێ، بەڵام ئەگەرەکانی گەیشتن لە خەیاڵەوە بۆ ئەگەرەکانی واقع، هەمیشە پارادۆکس ئەنجامدەدەن، هەر لە سۆنگەی ئەمەشە، ناتوانرێ لە سنووری وشەدا جێگیر بکرێت، ئەم چەند گەرم و گوور بێت، ئەو ساردو سڕ دەبێت، چەند لە خەیاڵ نزیك بێت، ئەو لە واقیع دوور دەکەوێتەوە، چەند لە ڕامکردنی مانا نزیك بێتەوە، لە وشە دوور دەکەوێتەوە، ناتوانێت دەستەمۆیبکات، بەم پێیە لەسەر چەند ئاستێکی جیاواز دا، کاری خۆیان دەکەن، یەکەم درککردن بەو جیاوازییەی کە لەنێوانیاندا هەیە، نەك لە ئاست تەواوکاری دوو خودی ئازاد دا، بەڵکو هەستکردن بە کەمی لایەك بەرانبەر بە باڵادەستی لایەکەی تر، هەم وەك ڕەگەزی مێینە هەم وەك پیادەکردنی مافەکانی مەدنی لە کۆمەڵگایەکی پێشکەوتووی وەك ئەوروپا، لەگەڵ ئەمی ڕۆژهەڵاتی یەك نایەنەوە، ئەوێك بە گویرەی ئەم، وەك فریشتە سەیر بکرێ، پاککرابێتەوە لە گرێ و تەنەگەژە دەروونییەکانی ڕۆژهەڵات، سەرسامبوونی بەدەستهێنانی بێ، لە چوارچێوەی ئەم پەیوەندییدا ڕادەستبوون ڕەتدەکاتەوە، قایل نییە، کەسێ بە تەنیا بەرپرسیارێتی سەرکەوتن یان کەنارکەوتنی ئەم پەیوەندییە ئینسانییە لە ئەستۆ بگرێ کە کوڕ بە کچەوە، گزنگ بە زەردەپەڕەوە دەبەستێ، وەك ئەوەی (سەلام محەمەد)ی شاعیر وەك ڕۆژهەڵاتییەك پیادەی دەکات، لە لایەکەوە سەرسامی خۆشەویستی دەنوێنێ، لە لایەکی دیکەوە دیاردەی ڕادەستبوون پەیرەودەکات، وەك ناوەخن ئەوی بەرامبەر دەخاتە دەرەوەی بازنەی بەرپرسیارێتی، هەموو گوناهەکان دەخاتە ئەستۆی خۆی، ئەویش بە فریشتە نیشان دەدات، خۆی ئازاردەدات، ئەو دەفڕێنێ خۆی دەنیشێتەوە، یان لێی دوور دەکەوێتەوە، لە گێژنەی ئەم دژەوابوونەدا، ئەم نادادپەروەرییەدا،

ئەوی بەرامبەریش تێوە دەگلێنێ، بەم کردەیەش بەجۆرێك لە جۆرەکان لە مازۆخیەت نزیك دەبێتەوە، لە نێو زەقبوونەوەی ئەم پارادۆکسەی نێوان فریشتەو مرۆڤ، سەرسامبوون و ڕادەستبوون، جێی خۆیەتی بپرسێت بەڵام چیبکەم لەم عەشقە، هەم زامە و هەم چەقۆیە، هەم چزووە هەم هەنگوینە، هەم نیشتیمانە، هەم نامۆبوونە.

ویستگەی دووهەمی وروژان
ئێرە فڕۆکەخانەی (تیگل)ە
ئای کە شێخێکی نازداربووی
سەروو پەرداخێك (ڤاین)ی سوورمان نۆش کرد
ویستم شیعرێکی بۆ بڵێم
تۆ باڵت گرت و فریت لە چاو ونبووی پارامەوە نەڕۆی
گریام نەڕۆی
وتت: کەی وەرزەکانی خەیاڵ
یەکیان گرت دێمەوە بۆ لات

پێشهاتەکانی سەقامگیری و جێگیربوون، ئەوەندەی پەیوەندی ئاشنایی بە شوێنەوە هەیە، دەکرێ بە هەمان ڕادە پەیوەندی ئاشنای بە کەسێکی تایبەتەوە هەبێ، دوور نییە جێکردنەوەی شوێنێ لە ئامێزی دولبەردا، ببێت بە ئەلتەرناتیڤێ، خەسڵەتی شوێن لە دەرەوەدا وەربگرێت، یان بە پێچەوانەوە، بەدەمەوە نەهاتن و ناجێگیربوون لە ناویدا دەبێت بە هاندەرێ بۆ هەڵوەشاندنەوەی ماناکانی شوێن، (سەلام محەمەد)ی شاعیر لە ڕێگای کۆشانی وێنەیەکی شیعرییەوە، بە زیرەکانە دەمنخاتە بەر دیدەی دوانەی شوێنێك ڕەهەندی زەمینەیەك، دەکرێ چەند ئەگەرکانی پەیوەندی بەیەکەوە گرێبدەدات، بە هەمان رادە دەتوانێ لە یەکیان دابڕێت، چەند لە وروژاندا خۆشییەکانی بە یەکگەیشتن چاودەکاتەوە، ئەوەندەش لە ساتەکانی جیابوونەوەدا چاو دەنوقێنێ، لە سێنگەی ئەوەی فڕۆکەخانە با ناوی (تیگل) یش بۆ ناو تەنیا دیاریکردنی شوێنێکە جێی خەسڵەت ناگرێتەوە، گەر لە هەندرانیش بێت، هەڵگری هەمان خەسڵەتن، شوێنی هاتوچۆن، پنتی لەیەکدابڕان و بە یەگەیشتنن، لە ڕێساکانی جێگیربووندا شوێنیان نییە، بە ناشوێن هەژماردەکرێن، ئەمەش یەکدێتەوە لەگەڵ دیاریکردنی ئەو پەیوەندییە نەسەقامگیرەی، ئەمی شاعیر گرێدەدات بەوەی دولبەر، شوێنێك لە ئێستای ئامادەدا هەوڵی جیابوونەوە هەڵدەگرێت، لە ئێستای بەیەکگەیشتندا، دولبەر وەك فڕۆکەخانەی (تیگل) نەبووەتە ئەو ئاوێنەیە، ئەمی شاعیر جێگیربوونی خۆی تێدا ببینێ، لێکترازاندنی وێنەی ڕابردوو لە ئێستادا، بە هەمان هێزو گوورەوە شاعیر پاڵپێوەدەنێ، بە یادی جوانییەکانی ڕابردووەوە بە کردەی گێڕانەوە، بە فلاش باك ئاماژە بەوە بکات کە (شێخێکی نازدار بووە)، کەواتە

ئەوەی لە ئێستادا، لە خەیاڵیدا دەبزوێت، گێڕانەوەی یادەوەرییەکە، چەمکی جیاوازییەکە لەسەر مێژوێك لەگەڵ شێخێکی نازداردا کۆیاندەکاتەوە، پەیوەندی نێوان ئامانجە جیاوازەکانە، گەمەی ویستە جیاوازەکانە، مەستبوونی پەیوەندی ئەوینداریی لێدەکەوێتەوە، فەیلەسوفی فەرەنسی پۆست مۆدرن الیوتار دەنووسێت " چۆن سیاسەت بە جەوهەر جیاوازگەرە و بریتییە لە دۆخی کۆبوونەوەی کۆمەڵێك جیاوازی لە پال یەکدا " 7 بە هەمان شێوە دەتوانین بڵێین خۆشەویستی بە جەوهەر جیاوازگەرە، کۆمەڵێك جیاوازی لە پاڵ یەکدا کۆدەکاتەوە، هەر ئەمەش خەسڵەتێکی دینامیکی بەو پەیوەندییە دەدات، دوو پێکی جیاواز، دوو مەستبوونی جیاواز، مێزگرێکی ئەوین لە پاڵ یەکدا کۆیاندەکاتەوە، پێکی زامێکی لێوانلێوی ئاڵ پارادۆکسێ ئامادە دەکات، ئەو بە هەیمنەی ناز تەژییە بە مەستبوون، ئەمی شاعیریش لە لایەکەوە لەژێر کاریگەری ئەودا سەرمەستە بە نووسینی یان ووتنی شیعرێك، لە لایەکی ترەوە سەرقاڵی ڕامکردنی خاڵە جیاوازییەکانی نێوانیانە، تا ببنە باڵادەستێك، لە ئاسمانی دەق دووری نەخەنەوە، لە مێزگرەکەی خەیاڵیدا بەشی ئەگەرەکانی دیکەی جیاوازی نەکوژێت، هەمیشە ئومێدێك، بۆشاییەك بۆ گریان و ئاشتبوونەوە، بۆ نائارامییەك بمێنێتەوە، کە هونەری شیعر بەدوای خۆیدا دەهێنێ، گریانی ئەمی شاعیر ئەوەندە پەیوەستە بە شیعرەوە، ئەوەندە پەیوەست نییە بە ئەوی بەرامبەرەوە، داواکردنی شاعیر لە نەڕۆیشتنی، زیاتر پابەندە بە پاراستنی ئەو پەیوەندییە کە لە نێو دەقدا ئەنجامدەدرێت، نەك ئەوەی لە ناشوێنێکی وەك فێرکەخانەدا ڕوودەدات، لێرەدا پێشوەخت بریاری جیابوونەوەی لەسەر دراوە، مەرجی مەحاڵی لەسەر بونیاد نراوە، داواکارییەکانی ئەوی بەرامبەر، ڕەتکردنەوەی جیاوازییەکانە، یەکگرتنی وەرزەکانی ساڵە، لادانە لە ڕێساکانی سروشت، کوشتن و متکردنی شوێنکاتە، مردنە، ئەمەش یەکنایەتەوە لە گەڵ یاسا و ڕێساکانی پەیوەندی ئەوینداری کە نەمری دەخوازێت، هەڵبەت ئەمە لە تەك نووسینی دەقی زیندووشدا یەکدێتەوە، بە دیوێکی تریشدا، تەبایە لە پیادەکردنی ئەوینێك، ئەوی بەرامبەر پیادەی دەکات، حەزی لێدەکات، ئەویش سیحر و لەزەتی ئەوینی مەحاڵە، دەشێ هەردووکیان بە شێوەیەکی شاراوە کۆك بن لەسەر پیادە کردنی ئەم جۆرە پەیوەندییە، ئەمی شاعیر ئەوی هەڵبژاردووە تا بەردەوامی بدات بە شیعر نووسین، لەو گێژاوەدا بسوورێتەوە، لە ورووژاندندا داهێنانی ئەدەبی هەڵکێڕێنێ، لە ئەگەرەکانی مازۆخییەتدا ئەوی کردووە بە فریشتە و خۆی بە گوناهکار، جیابوونەوەی فریشتەوە و گوناهکار، خەیاڵ و شیعر لە دونیایی تاراوگە و نیشتیماندا ڕێنانێکە ڕوحی شاعیر بە نێویدا دەگێڕێت، نەمری و مانای شاعیربوونی

خۆی تێدا بەرجەستەدەکات.
لە سێنگەی ئەوەی ڕێسای گەمکانی تەکنیکی گێڕانەوەی گرتە شیعرییەکان، گوزارشت لە فرە دەنگی دەکات، بۆیە لەیەك زەمینەدا جێگای ناکرێتەوە، ئەمەش بوار خۆش دەکات تا پانۆرامای دەق پارچە پارچە بێت، ڕەوتی ڕووداوەکان بە دوای یەکدا نەیەن، تکنیکی گێڕانەوە، پێکهاتووە لە پچڕان و لە کولاجکردنێکی بەردەوام، دەق تێهەڵکێشکە، وێنە پەرتبووەکانی خەیاڵ، پەیوەندییەکانی لەسەر نەخشەی شوێنکاتدا دەنەخشێنێ، تەوەری زمان و دیالۆگ، پێدەچی زیاتر پابەند بێ بە کرداری ڕابردووەوە، باسکردنی ڕابردوو دەکرێ وەك کردەی قەربووی نەهامەتیەکان تەماشا بکرێ، بونیادی درامی، یەك دەنگیان لە نێواندا نییە، منی بکەرو ئەوی بەرکار، ئامادەبوونی منی قسەکەر، نائامادەبوونی ئەوی بەرکار، لەسەر تەوەری پەیوەندییەکان، ئەگەرەکانی گووتاری شیعریی فراوان دەکات، بازدان لە گرتەیەکەوە بۆ ئەویتر، ئاماژەی ڕەهەندێکی فەلسەفی ئەو بارودۆخەیە کە پێدا تێدەپەڕێ، باکراوندی بیرۆکەیەکە، بە مونتاج کردن لەجەستەی هێنراوەکەدا دەتوانێ هەست بارگاوی بکات، هەر لەسەر ئەم بنەمایش دەکرێ لە دەلاقەیەکی ترەو پەردە لەسەر ویستگەی وێنەیەکی دیکەی شیعرەکە لابدەین
3 ـ ویستگەی سێهەمی ورووژان
ئیرە فڕۆکەخانەی (تیگل)ە
پاڕامەوە نەڕۆی .... گریام نەڕۆی
بێداربوومەوە
من لە کوێ پیتراخان لە کوێ
بەردەوام دەبێت و لە شوێنیکی دیکەدا تەواوی دەکات و دەڵێت:
ئەوتانێ پیترام دەرکەوت
هەر کچۆڵە پێەکەی جارانە
کراسێکی تەنکی سوورو
پانتۆڵێکی کاوبۆی کاڵی لەبەردایە
بە دیار گۆمێکی شینەوە وەستاوە
ڕووی کردووەتە پەڵە هەورێکی سپی و پێی دەڵێ:
ئەگەر بوویت باران و
ڕژایتە سەر چاوی کوڕە کوردێکی چێغ لەبەر
پێی بڵێ زۆر بیری دەکەم
کەی وەرزەکان یەکیان گرت دەچمە سەردانی
دیارە دووبارە بوونەوەی فڕۆکەخانەی (تیگل) وەك ناشوێنێك پێداگرە لە دیاریکردنی ڕەوشێك، پێگەی سنوورەکانی پرسیارێك بەرجەستەدەکات، مەحکومە بە ووریا بوونەوەیەك، بە هەڵتەکانی

خەونێك، خەیاڵێك، ڕایەڵەكانی ئەو دووریيە فراوان دەكات، كە ئەمی شاعیر بەوی دولبەرەوە دەبەستێت، كاریزمای ڕۆیشتن و جیابوونەوە ئەوەندی جیاوازیی باكڕاوندی دوو كەڵچەر، دوو شارستانیەت زەق دەكاتەوە، ئەوەندەش نیشتەمەنی دوو لەتبوون لە نێوان كەسەكاندا، لە نێوان نێرومێدا ئەنجامدەدات، پەیبردن بە هەبوونی درزێك، دوو وێنەی جیاوازی تێدا ئاشكرا دەبێت، دوو تێگەیشتن خۆی تێدا نمایشدەكات، دوو لێكەوتی لێدەكەوێتەوە، یەكەم (سەلام محەمەد)ی شاعیر وەك ڕۆژهەڵاتییەك لە ناشوێنێكی وەك فڕۆكەخانەی (تیگل) لە ئەلمَانیا دا بە لێكدانەوەو خەیاڵی خۆی، وەك نامۆیەك خەون بە دڵخوازەكەیەوە بە (پیترا)خانەوە دەبینێ، دووەم ئایا (پیترا) خان وەك ئەوروپییەك زەمینیەكی جێگیری هەیە، تا ئەمی شاعیر هەستی نامۆبوونی ئاوێتەی پەیوەندییەك بكات، كە وەك نیشتیمان ئەوینی تێدا بەرجەستەبكات، یان وەك فڕۆكەخانەی (تیگل)ە، ئەو قۆناغەی تێپەڕاندووە كە پابەند بێت بە شوێنێكەوە، یان بە كەسێكەوە، ئەمەش بە مانای لێكچواندنێك دێت لە نێوان فڕۆكخانەی (تیگل) وەك شوێن و لە نێوان (پیترا)خان وەك ویستگەیەك لە ژیانی ئەمی شاعیردا، سێهەم (پیترا)خان لە چوارچێوەی پەیوەندی ئەوینداریدا، متمانە بە مانەوەو ئەمەگی (سەلام محەمەد)ی شاعیر دەكات، یان گومانی جێهێشتنی لێدەكات، ئایا بە تێڕوانینی (پیترا)خان (سەلام محەمەد) لە پەیوەندییەكی ئەویندارِی نامۆدایە، نیشتیمان ئاسا جێگیربوون دەخوازێت یاخود ڕێبوارە لە زەمینەیەكی ناشوێندا گیرساوەتەوە، جۆرج زیمیل ڕستەیەكی بەناوبانگی هەیە دەڵێت "ڕێبوار ئەو كەسەیە كە ئەمڕۆ دێت و بەیانی دەڕوات " بە پێچەوانەی نامۆوە كە "ئەمڕۆ دێت و سبەی دەمێنێتەوە"8 مانەوە و ڕۆیشتن دوو وێنەو دوو دیدەی جیاوازیان هەیە لە سەر شوێن، لەسەر دیاریكردنی جۆری پەیوەندی، ئەمەش ڕاستەوانە دێتەوە لەتەك ڕەتووشكردنی وێنەكانی مانەوە و ڕۆیشتن، وروژاندنی هەستەكانیان كە، دەرخەی درزێكن لە نێوان نامۆبوون و ڕابووردون، وێناكردنی نامۆبوون بە ڕاگوزەربوون، لە ساتەوەختێكدا، كت و پڕ سەدای ڕاچەنینێك ئەنجامدەدات، ناخی ئەمی شاعیر دەوورژێنێ و دەڵێت "من لە كوێ (پیترا)خان لە كوێ" ڕەنگدانەوەی سەختی سەفر و كۆژانەكانی پەناهەندە، لە ئاست ئەو ئەگەرانەدا كەم نین، لە چەند ئاستێكدا، كاردانەوەیان دەبێت، یەكەم كەسی پەناهەندە (غەریب) بوێری ئەوە ناكات لەپێشهاتەكانی لێكدابڕان (پیترا)خان ووریا بكاتەوە، هەست بە گوناهێك، بە كەمییەك دەكات، بەوەی نەیتوانی بە پەیوەندی، پەیامێكی ڕۆحی بگەیەنێتە دەست ئەوی بەرامبەر، پارێزگاری لەو پەیوەندییە بكات،كە خەونی پێوە دەبینێ، دووەم بە گەڕانەوە لە ناو یادەوەری خەوتوودا،

ئەوە ئەمەگ نییە ئەو بەئاگا دەهێنێتەوە تا لە نەهامەتیکان بیپەرێنێتەوە، وەك فریادەرسێك قەربووی خۆی بکات، دڵی خۆی بداتەوە، ئەوە پاشماوەی تیڕاونینەکانی ڕۆژهەڵاتە کاتێ وەك ڕۆح دەدڕێت، تەنیا جەستە لە یادەوەرییدا دەمێنێ و شانازیی پێوەدەکات، هەستی سێکسی تێدا دەجوڵێنێ، خۆی ئاشکرادەکات و دەڕێت (پیترا) خان هەر کچۆڵە پێکەی جارانە، بە کراسێ سووری تەنکەوە، ئاگری هەوەسەکان خۆشتردەکات، ئەمەش یەك نایەتەوە لەگەڵ بۆچوونەکانی بزاڤی فێمێنیزم، ئافرەت پێش ئەوەی جەستە بێت ڕۆحە، مرۆڤە، هەڵبەت ئەمەش گومانەکانی (پیترا)خان پشتڕاستدەکنەوە، لە ململانی و لە بەیکدادانی ڕایەڵەکانی پەیوەندی ئەویندارى نێوان خۆی و(سەلام محەمەد)ی شاعیر، لە نبوونی زمانی تێگەیشتن لە نێوان ڕاگوزەرو نامۆبووندا، لە نێوان دونیایی خۆرئاواو دونیایی ڕۆژهەڵاتدا، هەر جوڵەی ئەو جیاوازییە پاڵ بە (پیترا)خانەوە دەنێت، لە گرتەیەکی هێما ئامێزدا، لە ڕێگای ڕەخساندنی وێنەیەکی سروشتەوە، ئاماژە بە خەمێکی قەتیس بووەوە بکات، خەمێك وەستاوە، توانای ڕێکردن و جوڵاندنەوەی نییە، گۆمێکە بەری گیراوە، ناجوڵێت تا گۆرانکاری دروستبکات، ڕەنگی شین گوزارشت لە زامێك، لە گووشاری ئێشێك دەکات، ساڕێژ نابێت، وەك برین نییە خوێنەکەی لە بەربووندا پاکژبێتەوە، گۆڕانکاری دروستبکات، چاك بێتەوە، پێلینکردنی ئەم پەیوەندییە، لە ئاست گوتاری شیعرییدا، ئەمانخاتە بەردەم دوو ئەگەر، یەکەم دەرکەوتنی (پیترا)خان بە کراسی سووری تەنکەوە، وەك وێنەی ئەو خوێنە وایە، لە دەرچووندایە پێچەوانەی ئەو گۆمە ڕەنگ شینیە، ئەو زامە قووڵەیە، ئەو خوێنەیە، پەنگی خواردووەتەوە لە دەروونی ئەوی بەرامبەردا، ئەوی ڕۆژهەڵاتیدا، وەك گۆمێك وایە شین داگەڕاوە، لە تەك پاکی دا جیاوازیەك دروست دەکات، لە کاتێکدا (پیترا)خان جوڵاندنەوەی هەستە سێکسیەکانی ئەو، لە دەرەوەدا ئاشکرا دەکات، لە ناوەخندا بۆنی گۆمێك دەکات، بۆنی مردنی پەیوەندییەك دەکات، ڕۆح لە جەستە، خوێنی پاك لە خوێنی شینداگەڕاو، جیادەکاتەوە، بژارکردنی ڕێسای گەمەکانی ئەم پەیوەندییە، پێگریك ئاشکرا دەکات، لە پێلینکردنی سنوورێك دەرناچێت، کە وەك من ڕەفتار نەکات، ئەو لەتبوونە ڕەتدەکاتەوە، بەوەی بووە بە پاژێك لە من، یان بووەتە ڕووە شاراوەکەی نامن، لە نێوان من و نامن دا سیحریکی ئەفسانەی هەیە، پەیوەست نییە بە شوێنکاتەوە، بەرادەی دوورکەوتنەوە لە یەك نزیك دەبینەوە، ناگەین بەیەك، مەراقی بەیەك نەگەیشتن فێگەرێکە بەردەوامی دەدات بەو پەیوەندییە، هەرچەندە پشتکردن و دوورکەوتنەوەی (پیترا)خان، لە ئێستادا ڕادەستنەبوونە بە پێدراوەکانی فاکت، لە ناشوێنێکی وەك

فڕۆكەخانەی (تیگل) دا، كەچی لە بەرامبەردا دەبینین (سەلام محەمەد)ی شاعیر دەگەڕێتەوە بۆ یادەوەرییەكانی و ستایشی دەكات، باس لە ڕادەستبوونی (پیترا)خان دەكات، بەوەی ڕوودەكاتە سروشتێ ناجێگیروە، بە ناشوێنێكەوە، دەبینین بە پەڵەهەورێك ئاماژەی بۆ دەكات، پەڵەهەور ناشوێنێكە، سروشتی پەیوەندییەكی ئەویندارى لە ئامێز دەگرێ، پێچەوانەی فڕۆكەخانەی (تیگل)ە، هاتن و ڕۆیشتنی دیار نییە، لە ژێر ڕكێفی كەسیاندا نییە ڕامكردنی وەك پەیوەندی ئەویندارییی مەحاڵە، چۆن پەڵەهەور بە باران پاكدەبێتەوە و دەروێتەوە، ئاواش لە چوارچێوەی ئەو پەیوەندییەدا داوا لە (سەلام محەمەد)ی شاعیر دەكات، لەبەر بارانی ئەو پەیوەندییەدا، لە ئێش و ئازارە پەنگخواردووانەی پاك بێتەوە، كە بەر ئاسمانی لێگرتووە و شت وەك خۆی نابینێ، ئەوە ڕەنگدانەوەی جیاوازی بینینە هانی (پیترا)خان دەدات، گریمانەی پاكبوونەوەی ئەو پەیوەندییە ئەویندارەیە بكات، كە دەبێتە باران، مەرجی پێش وەختەی بۆ داناوە، چۆن باران لە هەور، من لە نامن دادەبڕێت، بە هەمان شێوەش، (سەلام محەمەد) لە ناوەكەی ددادەبڕێت، كاڵبوونەوەی وێنەكەی لە نێو چوارچێوەی نەتەوەدا تێخ دەكاتەوە، چیتر وەك كەسێكی دێدار نایناسێت، گوێزانەوەی نەهێنی ناوەوە بۆ دەرەوە، تایبەتمەندیەك لەق دەكات، لادانێك فەراهەمدەكات، مەگەر بە پۆشاك و چۆغەكەی بیناسینەوە، وەدەرنان و نائامەدەیی كەسێك، لە ناوەخندا ڕێگای ئامادە بوون بۆ كەسێكی تر لە دەرەوەدا خۆشدەكات و دەیگرێتە خۆی، لای ئاگامبن نائاسایی ” وەدەرنراویكی وەدەرنراو ” نییە بەڵكو “وەدەرنراوێكی لە نێونراو ” واتە دەركەر شتێك نییە دەركراو لە خۆی نەگرێت”9 كەواتە تێزی گرتنە خۆی بەو لایەدا دەشكێتەوە كە وەك نەتەوە براوە بێت، وەك دێداریش دڕاو بێت، بەوەی داهاتی پێدراوەكانی پەیوەندی دێداری ڕاستەقینە، گەلێ فراوانترە لە جیاوازییەكانی پەیوەندی نێوان دوو نەتەوە، یان دوو كەڵچەر، ئەمەش لە تەك جیاوازییەكانی نامۆبوون ڕاگوزەردا یەك نایەتەوە، لە ئامادەبوونی سیمای نەتەوەیەك، لە نائامادەبوونی كەسێك، لە توانەوەی لە نێو هاوكێشەی ئەوینداریییەك دا هیچ ناهێڵێتەوە بۆ ئەوی بەرامبەر، لەوە زیاتر لە نێو ئێرگانی دەركراوو وەدەرنراودا، (پیترا)خان بە غیابی پێی بڵێت: بیری دەكەم، كەی جیاوازی وەرزەكانی ساڵ نەما سەردانی دەكەم، بەم كردیەش جارێِكی تر چەمكی مەحاڵ دادەڕێژێت .

2ـ پەیوەندی لاوەكی

ویستگەی یەكەم

ئای بۆ ڕۆژانی برسێتیم ..

تەمەنم چواردە ساڵان بوو
حەزم لە کچێکی لاوازی چاو قووڵ کرد
ئەوسا تۆ لە ناخی سپیمدا نووستبووی
دوای ساڵێك دڵداری
دوای ساڵێك سروودی فرمێسك
وتی : ئەگەر تامەزرۆی هەڵمژینی
لێوی ناسك و مەمكۆڵەی پڕ بە دەمی
دەبێ خوێنی گیانمان تێکەڵاو بێت
وتی: من لە نەوەی (ڤینۆس)م
باوەرم بە خۆشەویستی خوێنە
لێوەکانیم گەزی . مەمكۆڵەیم هەڵمژی ..
ئەویش لێوەکانی گەستم
یکمان گرت و دوای چەند مانگێك
ڕیمان کەوتە شاری دێکوداڵ
جیابووینەوە ئەو پەیمانی خوێنی لە گەڵ لاوێکی
تردا بەست
منیش کچە قوتابییەك ئاشنا و دراوسێ
هەراسانی کردبووم ..
تۆ هێشتا لە ناخی سپیمدا نووستبووی

گەڕانەوە بۆ ڕۆژانی ڕابردوو، بۆ ڕۆژانی بەرکەوتنی یەکەم، ئایا پەیامی ڕزگاربوونی چارەنووسی گەنجێ هۆشیار هەڵدەگرێ! گەنجێ بتوانێ لە نێو دوو ئاوێنەدا، هەوڵی بەراووردێك بگرێتەوە، خەمێك دایگرێت، خەونێك بیگرێتەوە، ڕۆچوون بەنێو گەمەکانی دوو ئاوێنەدا، گیانێکی پاکی شاعیرانەی دەوێت، گیانێك بتوانێ خۆی لە دیاردەکانی گەوجاندن لادا، گیانی لە خۆشنوودی بیگەردی دا تەژی نەبێت، ناتوانێ خۆی لە ئاوێنەیەکدا ببینێت کە تەنیا لەگەڵ حەزو جەستەدا مامەڵە بکات، کردەی حەزلێکردن پلەیەکی سەرەتایی ووروژانە، ناچێتە ناخی پاکی شاعیرانە، ڕابردوویەکە ئاماژە بە پچڕان و دابڕانی قۆناغێك دەکات، لە ئێستای دەقدا تانوپۆی دووڕیانێك دەکات، جیاوازی نێوان ئەم دووڕیانە، ئەم دوو ئاوێنەیە بووەتە چیرۆکێ، ئەگەری کوشتنی بەسەرهاتێك یان شکاندنی ئاوێنەیەك مەیسەردەکات، بەئاگابوونی تۆ لە ئاوێنەی ڕۆحی مندا، کوشتنی جەستەی ئەوە لە ئاوێنەی حەزدا، گەر تۆ لە ناخمدا نەنووستیتایە، ئەو زەفری پێم نەدەبرد، نەی دەتوانی لە ئاوێنەی مندا خۆی ببینێ، غافڵ بوونی من لە تۆدا، یان بێ ئاگایی تۆ لە ئاوێنەی مندا تا دوای ساڵێکی دڵداریش، نەی دەتوانی ئەگەری چیرۆکی باڵادەستی تۆ لە ئاوێنەی مندا بشکێنێ، گریانی من، پەیوەندیی ئەویندداری لە پەیوەندیی

هاوسەرگیری یەك لا دەكاتەوە، لە ژێر سایەی هاوسەرگیریدا، بۆ ئاوێتەبوونی دوو ڕۆح لكاندنی دوو جەستە ڕەتدەكاتەوە، گریانی من، تراژیدیای شكاندنی ئاوێنەی تۆیە، ئەوە دەست بژێری تۆیە، جەستە دابەشدەكات، لەزەت هەراجدەكات، بنەماكانی هاوسەرگیری لەقدەكات، پارچەپارچەی دەكات، وێنە كامڵبووەكانی ئاوێنەی خۆشەویستی تێكدەشكێنێ، لە كاتێكدا یەكێك لە خەسڵەتەكانی خۆشەویستی، قایل نەبوونیەتی بەدابەشبوون، نە وەك دەست بژێری جەستە، نەوەك ڕۆح، نە موزایەدەكردن و بەلابەرێبردنە، نە بەخشینی شەرعیەتە، بە كۆكردنەوەی پارچە شكاوەكانی ئاوێنە و تێكەڵبوونی خوێن و توانەوەی ئاوێنەی ڕۆحی منە لە ئاوێنە شكاوەكانی جەستەی تۆدا، نە خەیاڵە، واقیع پارچەپارچە دەكات، ئاوێنەی دڵی شاعیر لەتەك كەسێ یەكانگیرە، لە ناخیدا فریشتە ئاسایەك نووستبێ، ئیلهام و بەهرەی بەئاگابهێنێ، شیعری بۆ بنووسێت، نەك ئەو، ئەم بنووسێت، ئەگەری ڕوودانی هەر تێكەڵییەكی جەستەیی بەو جۆرە، هەر خلیسكانێك و پیادەكردنی داواكانی جەستە، دەكرێ وەك ڕاگوزارێك ڕابوێرێت، وەلێ ناتوانێ وەك نامۆبوونێك لەسەری بنجبەست بێت، یەكنەهاتنەوەی ڕاگوزەرو نامۆبوون، كردەیەكە جیابوونەوە فەراهەم دەكات، كورتكردنەوەی شوێنكات لە ساڵێكی دڵدارییەوە، بۆ دوای چەند مانگێك، ئاماژەی كزربوونەوەی پەیوەندییەكە، شوێنكاتی ئاشكرابوونی زامەكانی نامۆبوونە، ڕەتكردنەوەی ئارەزووەكانی ڕاگوزەرە، جیابوونەوەیە، پشتكردنی تۆیە لەو، ناچاركردنی ئەوە، هاوسەرگیری لە تەك كەسیكی تردا بكات، وەڵامدانەوەی مێنەیەكی ڕۆژهەڵاتییە، لە ئاست پەینەبردن بە نامۆبوونی شاعیرێك، لە ئاست خەوبینین بە فریشتەیەكی نووستووی ڕۆژئاواییدا، شاردنەوەی هەستێكە، بوێری ئەوە ناكات، هەستێك بریندار بكات، بڵێت: تۆ تەنیا جەستەیت، خاوەن ئەو ڕۆحە نیت، فریشتەی نووستووی ناخم، لەو خەوە خۆشە دڵنیایە هەڵسێنیت، ببیت بە جێگرەوەی ئەو، نەك ئەوە، تەنانەت بە دامەزراندنی پەیوەندییەكی نوێ، بە هاتنە ناوەوەی كچێ قوتابی دراوسێ، كچێ خوێندەوار، گلاندنی لە هەمان كاتدا، بە پەیوەندییەكی سۆزدارییەوە، ئەویش بە هەمان شێوە نەیتوانی، خانمی نووستووی كۆشكی شاهانەی دڵی بە ئاگابهێنێ، گەر زیادەڕۆیی نەبێ، ڕۆحی نووستووی دولبەر، گەر دینەمۆیەك نەبێت بۆ زیندووبوونەوەی ڕۆحی ئەمی شاعیر، ئەوا دەبێت لە نێو جەستەیەكدا بمرێ، هەرگیز ناتوانێ، لە ئاوێنەی داهێنانی شیعریدا، وێنەی خۆی بدۆزێتەوە، گەر پەیوەندی ئەویندارى، بەربەست نەبێ لە دانانی سنوورێك كە پارێزگاری لە كۆلكەكانی ئەمەگ بكات، لە بەخشینی مانا بە ڕەوشتێ لەتەك وێنەی ئەودا، لە ئاوێنەدا هاوشانی وروژانێ بێت، هاوپێچی پەیوەندییەكی

ڕۆحی بێت، دابەش بوون قەبووڵ نەکات.
ویستگەی دووهەم
کچە چاو قووڵەکەی جاران ..
چوار منداڵی خورتی هەیە
چەند تاڵێکی پرچە ڕەشە قەترانییکەی
سپی بوونە
تێش لە ناخی سپیمدا پەروەردە بووی
ووتی : دەمناسیتەوە؟
وتم: شێوەت دەکەم و نازانم
وتی: چاکبوو دەبەنگێکی وەك تۆ نەبووە مێردم
گوایە خۆشەویستی خوێنت لە بیرچووە؟
وتم: گەردەلوول فڕاندی و دایە دەم لافاوەوە

ڕۆڵی ڕێکەوت لە گێڕانەوەی بەسەرهاتەکان دا، گرێدانی بە شوێنکاتەوە، چێکردنەوەی بیرۆکەی گشتی دەق، خۆی لە ئاماژەی وێنەکێشانی کەسایەتییەکاندا ساغدەکاتەوە، کاتێ ڕۆژگار بە ڕێکەوت، لە شوێنێکدا کۆیاندەکاتەوە، شوێنەکە، پێدەچێ ڕۆژهەڵات بێت، زێدێك بێت، پێشبینی ئەوەی لێناکرێ، وێنەی کەسێکی بریندار هەڵگرێ، بە تایبەت گەر قوربانی پەیوەندییەکی دڵداری بێت، بەرادەی برینەکان کاردانەویان دەبێت، تەشەر دەبێ بە جێگرەوەی هەواڵ پرسین، چ کارەساتێکە لە دوای تەمەنێکی دابڕان، ئارەزوومەندو ئارەزووشکێن، لە دوای پەیدابوونی چوار منداڵ، بە ڕێکەوت بە دیداری یەکدەگەن (سەلام محەمەد)ی شاعیر، هەر وەك خۆیەتی ڕەبەن و زوگورتییە، دۆستە دێرینە ئارەزووشکێنەکەشی، بووە بە دایکی چوار منداڵ، بە دیوێکدا، هەبوونی چوار منداڵی خۆرت، چەند ئاماژەیە بە درێژی شوێنکاتی ڕۆتینەوە، گەورەبوونی تەمەن وڕادەستبوونی گەنجێنی بە سپێتی چەند تاڵە قژێك، لەبەرامبەردا دەرخەی ئاماژەیەکە، کورتبوونەوەی شوێنکاتێکە، ناچێتە قەرەی ژیانی ڕۆتینەوە، تایبەتمەندی خۆشەویستیی کەسێکی دیکەی تێدا ڕەچاو دەکرێت، خۆشەویستێك پابەندە بە نەمرییەوە، دەچێتە قاڵبی سۆفیگەرایییەوە (محەمەد تەها حوسێن) دەڵێت " نەتوانینی دۆزینەوەی فۆرمی هاوسەنگتر، دەچنە قاڵبی سۆفیگەرایی و جۆرەکانی عیشق و هەر بۆیە، ئەم جۆرە لە پەیوەندی چۆن لە واقیعدا زۆر کەمتر، بەرجەستە دەبن، زەخیرەیەکی گەورەیان لە خەیاڵ و حیکایەت و میتۆلۆژیا پێکهێناوە" 10 . کەواتە بنەماکانی ڕوونەدانی هاوسەرگیری، کچە لاوازەکە، یەکەم نەبوونی زەخیرەیەکە، نەیتوانیوە خەیاڵی دەستەمۆبکات، بیکاتە حیکایەتێ، خۆی لە بیربەرێتەوە دووهەم لەقنەبوونی خۆشەویستی یەکەمینە، پەیوەندی ڕەسەنە (پیترا)خانە، تا ئێستا لە ناخیدا بەجۆرێك

پەروەردەو گەورەبووە، شوێنکات و ساڵەکانی تێدا هەژمارناکرێت، ساڵان دێت و دەروات هەستی پێناکات، سێهەم ئەگەرەکانی بەرتەمای خەیاڵ لای شاعیر فراوانترە، ئەوەندەی لە هێزی خەیاڵدا دەژی، پێ لە واقیعی لاوازدا نانێت، نایناسێت، پێچەوانەی کچە لاوازەکەیە، ئەوەندی مامڵەو ڕەنگدانەوەی لەتەك واقیعدا هەیە، بەلای خەیاڵدا ناچێت، بۆیە کە لێیدەپرسێت دەڵێت: دەمناسیتەوە، ئەمی شاعیریش شێوەی دەکات و نایناسێتەوە، چۆن نەبوونی خەیاڵ، واقیع دەکوژێت، لەچوارچێوەی پەیوەندییەکدا سنووورداری دەکات، هاوکات ئەمەش لەتەك بەرهەمهێنانی خەیاڵی شیعریدا یەکنایەتەوە، گەر شیعر تێپەڕاندنی واقیع بێت، واقیع ناتوانێت، شوێن پێی ئەو پەیوەندییە هەڵگرێ کە لەتەك شیعردا لێکترازان فەراهەمدەکات، لێکترازانی ئەمی شاعیر لەگەڵ کچە لاوازەکەدا، لێکترازندنی خەیاڵ و واقیعە، جەستە و ڕۆحە، زایندەو ئەوینە، سیحری ورووژان و بەتاڵکردنی دامرکاندنەوەیە، تەشەرەی خەنجەری واقیعی ڕاپێدراوە لەسەر سینەی ئاشقێك، نهێنی یەکەم ودوا ئەشقی هەڵگرتووە، مانێری جیاوازییەك دەکات، لە پەیوەندی یەکەمدا، ڕەفتار دەنوێنی، پەروەردە دەچنێ، لە پەیوەندی دووهەمدا، وەك ڕاستکردنەوەی هەڵوێستێك، ئەوی بەرامبەر بۆ ڕەفتارییەك دەنوێنێ، ستایشی خۆی دەکات، بەوەی باشی کردوە هاوسەرگیری لەتەك دەبەنگێ نەکردووە، نەبووە بە مێردی، هاوسەرگیری لەبیر کردوە، گرێدانی پەیوەندی بەم ڕەوشەی ڕۆژهەڵات، گەردەلوولێکی وشك وبرینگە مەرامی شاعیر ناشکێنێ، لەنێو گەردو تۆزیی ڕێتیندا تەنگە نەفەسیدەکات،خوێندنەوەی پەیوەندییەکان، بەم ئاقارە، یەقدانەوەی بێزارییەك دەکاتە هاندەرێك راپێچیدەکاتە نێو لافاوی نامۆبوونێکی دەروونی، بیر لە دەرچەی ڕۆژئاوا (تاراوگە) بکاتەوە، بەجستە لێرەیە، بەڕۆح خەون بە ڕۆژئاواوە دەبینێ، ئاکامەکانی کەنارکەوتنی پەیوەندی لاوەکی، شاعیر ناچاردەکات، خۆی لە ئامێزی پەیوەندی ڕەسەندا بدزێتەوە، بیر لە کۆچکردن بکاتەوە، ڕۆژئاواو تاراوگە بکاتە جێگرەوەی ڕۆژهەڵات و زێد، پەنا بۆ (پیترا)خان بەرێ، ئێرە رەتکاتەوە، ئەوێ هەڵبژێرێت، هەڵبژاردن هیچ یەکێك لەو ویستگانە پێلین ناکات، تا هەموو نهێنییەکانی پێبلێت، گیانی ئەم پەیوەندیانە داماڵراوە لە گوناە، تەنیا هەوڵدانێکە بۆ گەڕانەوی بەهای بیرەوەرییەك، خەونێکی مەحاڵی تێدا نوستووە.

زیدەرەکان

1 ـ ڕۆژنامەی هەولێر ـ سەلام محەمەد ـ هێنراوەی ورووژان ـ ژمارە 3190 ـ ساڵی 28 / 10 / 2019 ـ لاپەرە 18

2 ـ قادر عەبدولڵا ـ خەتی بزماری (ڕۆمان)ـ وەرگێڕانی شەفیقی حاجی خدرـ چاپخانەی ئەندێشە ـ چاپی/ یەکەم ـ ساڵی چاپ 2017 ـ لاپەرە

3 ـ حاتم صكرـ ترويق النص ـ المگبعه الهيئه المصريه للكتاب ـ السنه 1998 ـ الصفحه 157
4 ـ ئەدیب نادر ـ ڕۆخسارو دەمامك ـ چاپخانەی ڕۆشنبیری هەولێرـ وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان ـ چاپی / یەکەم ـ ساڵ 2019 ـ لاپەرە 146
5 ـ هەمان سەرچاوەی پێشوو ژمارەی 3 ـ لاپەرە 112
6 ـ بەختیار عەلی/ ئاوێەکەی ئۆرفیوس ـ چاپخانەی رەجایی/تاران ـ چاپی / یەکەم ـ ناوەندی ڕۆشنبیریی و هونەریی ئەندێشە ـ ساڵی چاپ 2014 ـ لاپەڕە 205
7 ـ مەریوان وریا قانع ـ دەربارەی فەلسەفە و ئیسلام و ڕۆشنگەری ـ چاپ و بڵاوکردنەوەی سیروان مەحمود ـ چاپی / سێیەم ـ ناوەندی ڕۆشنبیریی و هونەریی ئەندێشە ـ ساڵی چاپ 2017 ـ لاپەرە 454
8 ـ بەختیار عەلی ـ ناشوێن ـ چاپخانەی کارۆـ ناوەندی ڕۆشنبیری ڕەهەند دابەشی دەکات چاپی / یەکەم ـ ساڵ 2019 ـ لاپەرە 104
9 ـ هەمان سەرچاوەی پێشوو ژمارەی 8 ـ لاپەرە 228
10 ـ محەمەد تەها حوسێن ـ سایکۆلۆژیای پەیوەندیکردن ـ دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی رۆژهەڵات ـ هەولێر ـ ژمارەی چاپی/ دووەم ـ ساڵ 2015 ـ لاپەرە 183
زستانی 2019